

הַלְבוֹת גִּזְלָה וְאַבְדָּה פֶּרֶק יא

א. הָשִׁב אֲבֵדָה לְיִשְׂרָאֵל מִצֹּת עֲשֵׂה, שֵׁנָאמֶר "הָשִׁב תְּשִׁיבֶם, לְאַחִיךָ" (דברים כב,ג). וְהִרְאֶה אֲבֵדָת יִשְׂרָאֵל, וְנִתְעַלֵּם מִמֶּנָּה וְהִנִּיחָה עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֵׁנָאמֶר "לֹא-תִרְאֶה אֶת-שׁוֹר אַחִיךָ . . ." (שם); וּבִטֵּל מִצֹּת עֲשֵׂה. וְאִם הִשְׁיבָהּ, קִיָּם מִצֹּת עֲשֵׂה.

ב. לָקַח אֶת הָאֲבֵדָה, וְלֹא הִשְׁיבָהּ בִּטֵּל מִצֹּת עֲשֵׂה, וְעֹבֵר עַל שְׁנֵי לְאוֹיִן: עַל "לֹא תֹכֵל, לְהִתְעַלֵּם" (דברים כב,ג), וְעַל "לֹא תִגְזֹל" (ויקרא יט,ג).

ג. אִפְלוּ הָיָה בַּעַל הָאֲבֵדָה רָשָׁע, וְאוֹכֵל נִבְלָה לְתַאֲבוֹן וְכִיּוּצָא בּוֹ מִצֹּה לְהִשְׁיב אֲבֵדָתוֹ. אֲבָל אוֹכֵל נִבְלָה לְהַכְעִיס, הָרִי הוּא מִיָּן; וְהַמִּינִין מִיִּשְׂרָאֵל, וְהָאִפִּיקוּרוּסִים, וְעוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, וּמַחֲלָלֵי שֶׁבֶת בַּפֶּרֶה־סִּיָּה אֲסוּר לְהַחֲזִיר לְהֵן אֲבֵדָה, כְּגוּי.

ד. אֲבֵדָת הַגִּזְלָה מִתְּרַת, שֵׁנָאמֶר "אֲבֵדָת אַחִיךָ" (דברים כב,ג). וְהַמַּחֲזִירָה הָרִי זֶה עֹבֵר עֲבָרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַחֲזִיק יָדֵי רָשָׁעֵי עוֹלָם. וְאִם הַחֲזִירָה לְקַדֵּשׁ אֶת הַשֵּׁם, כְּדִי שִׁפְּאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל וַיֵּדְעוּ שֶׁהֵם בַּעֲלֵי אֱמוּנָה הָרִי זֶה מִשְׁפָּח. וּבִמְקוֹם שֵׁישׁ חֲלוּל הַשֵּׁם אֲבֵדָתוֹ אֲסוּרָה, וְחַיִּב לְהַחֲזִירָה. וּבְכָל מְקוֹם מְכַנִּיסִין כְּלִיהֶם מִפְּנֵי הַגִּנְבִּים כְּכֹלֵי יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי דְרָכֵי שָׁלוֹם.

ה. טַעוֹת הַגִּזְלָה, כְּאֲבֵדָתוֹ וּמִתְּרַת: וְהוּא, שִׁטְעָה מַעֲצָמוֹ; אֲבָל לְהַטְעוֹתוֹ, אֲסוּר. כִּי־צַד: כְּגוֹן שֶׁעֲשֵׂה הַגִּזְלָה חֲשָׁבוֹן וְטַעָה. וְצָרִיךְ שִׁיאֲמַר לוֹ יִשְׂרָאֵל, רֵאֵה שֶׁעַל חֲשָׁבוֹנְךָ אֲנִי סוֹמֵךְ, וְאִינִי יוֹדֵעַ, אֲלֹא מַה שֶׁאַתָּה אוֹמֵר אֲנִי נֹתֵן לָךְ. כְּגוֹן זֶה מִתֵּר שְׂמָא יִתְּכּוֹן הַגִּזְלָה לְבַדְקוֹ, וְנִמְצָא שֵׁם שָׁמַיִם מִתְּחַלֵּל.

ו. עִיר שִׁישְׂרָאֵל וְגוֹיִים דְּרִין בָּהּ, וּמַחֲצָה גוֹיִים וּמַחֲצָה יִשְׂרָאֵל, וְנִמְצָא בָּהּ אֲבֵדָה נוֹטֵל וּמַכְרִיז; וְאִם בָּא יִשְׂרָאֵל וְנָתַן סִמְנִיָּה, חַיִּב לְהַחֲזִיר.

ז. הָיָה רַב הָעִיר גוֹיִים אִם מִצָּא בְּמִקְוֶה מִן הָעִיר שָׂרֵב הַמִּצְוִיִּים שֵׁם יִשְׂרָאֵל, חַיִּב לְהַכְרִיז. אֲבָל אִם מִצָּא בְּסִרְטָיָה וּפְלִטָיָה גְדוֹלִים בְּבִתֵּי כְּנָסִיּוֹת וּבְבִתֵּי מִדְּרָשׁוֹת שֶׁהַגִּזְלָה מִצְוִיִּין שֵׁם תָּמִיד, וּבְכָל מְקוֹם שֶׁהַרְפִּים מִצְוִיִּין שֵׁם הָרִי הַמִּצִּיָּאָה שָׁלוֹ: וְאִפְלוּ בָּא יִשְׂרָאֵל וְנָתַן סִמְנִיָּה שֶׁהָרִי נִתְיָאֵשׁ מִמֶּנָּה כְּשֶׁנִּפְלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹמֵר גוֹי מִצָּאָהּ.

ח. אִף עַל פִּי שֶׁהָיָה שָׁלוֹ הַרוּצָה לִילֵךְ בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר, וְעוֹשֶׂה לְפָנִים מִשׁוֹרֵת הַדִּין מַחֲזִיר אֶת הָאֲבֵדָה לְיִשְׂרָאֵל, כְּשִׁיתֵּן אֶת סִמְנִיָּהּ.

ט. מִצָּא בְּעִיר זֹו שָׂרֵבָה גוֹיִים חֲבִית שְׁלִיִּין יִינָה אֲסוּר בַּהֲנִיָּה, וְקִנְקֻנָּה מִתֵּר מִשׁוּם אֲבֵדָה; וְאִם בָּא יִשְׂרָאֵל וְנָתַן סִמְנִיָּה, מִתְּרַת בְּשִׁתִּיָּה לְזֶה שֶׁמִּצָּאָהּ.

י. עוֹף שֶׁחֲטָף בְּשׂוֹר וְהַשְׁלִיכוֹ בְּחֶצֶר אַחֲרַת אִף עַל פִּי שָׂרֵב הָעִיר יִשְׂרָאֵל הָרִי זֶה מִתֵּר מִשׁוּם אֲבֵדָה, שֶׁהָרִי נִתְיָאֵשׁ הַבְּעֻלִּים מִמֶּנּוּ.

יא. הַמּוֹצָא אֲבֵדָה בְּזוּטוֹ שְׁלֵיָם, וּבְשִׁלּוּלִיתוֹ שֶׁלִּנְהָר שְׁאִינוּ פּוֹסֵק אִף עַל פִּי שֵׁישׁ בָּהּ סִימָן, הָרִי זֹו שֶׁלְּמוֹצָאָהּ: שֵׁנָאמֶר "אֲשֶׁר-תֹּאבֵד מִמֶּנּוּ, וּמִצָּאָתָהּ" (דברים כב,ג), מִי שֶׁאֲבֹדָה מִמֶּנּוּ וּמִצָּוָהּ אֲצֵל כָּל אָדָם; יֵצֵאת זֹו שֶׁאֲבֹדָה מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אָדָם, שְׁזָה וְדָאֵי נִתְיָאֵשׁ מִמֶּנָּה.

יב. המאבד ממונו לדעת, אין נזקקין לו. פיצד: הניח פרתו ברפת שאין לה פתח ולא קשרה והלך לו, השליך פיסו ברשות הרבים והלך לו, וכל פיוצא בזה הרי זה אבד ממונו לדעתו. ואף על פי שאסור לרואה דבר זה לטל לעצמו, אינו זקוק להחזיר שנאמר "אשר-תאבד" (דברים כב, ג), פרט למאבד לדעתו.

יג. אבדה שאין בה שווה פרוטה אינו חייב להטפל בה, ולא להחזירה. מצא שק או קפה אם היה חכם או זקן מכבד שאין דרכו לטל כלים אלו בידו, אינו חייב להטפל בהן; ואומד את דעתו: אלו היו שלו אם היה מחזירן לעצמו, כך חייב להחזיר שלחברו; ואם לא היה מוחל על כבודו, אפלו היו שלו כך בשלחברו, אינו חייב להחזיר.

יד. היה דרכו להחזיר כלים כאלו בשדה, ואין דרכו להחזירן בעיר, ומצאן בעיר אינו חייב להחזיר; מצאן בשדה חייב להחזירן, עד שיגיעו לרשות הבעלים, ואף על פי שהרי נכנס בהן לעיר, ואין דרכו בכך. וכן אם מצא בהמה והכישוה נתחייב להטפל בה ולהחזירה, אף על פי שאינה לפי כבודו: שהרי התחיל במצוה.

טו. החזירה וברחה, אפלו מאה פעמים חייב להחזיר: שנאמר "השב תשיבם" (דברים כב, א), "השב", אפלו מאה פעמים משמעו. לעולם הוא חייב להטפל בה, עד שיחזירנה לרשות בעליה למקום המשתמר; אבל אם החזירה למקום שאין משתמר, כגון גנה וחרבה, ואבדה משם חייב באחריותה.

טז. החזיר את האבדה בשחרית למקום שהבעלים נכנסין ויוצאין שם בשחרית אינו חייב להטפל בה, שהרי הבעלים רואין אותה, אף על פי שהוא מקום שאינו משתמר. במה דברים אמורים, בדבר שאין בו רוח חיים; אבל בבעלי חיים לעולם חייב להטפל בה עד שיכניסנה לרשות הבעלים המשתמרת, ואינו צריך דעת בעלים.

יז. ראה בהמה שברחה מן הדיר, והחזירה למקומה הרי קיים המצוה, ואינו צריך דעת הבעלים.

יח. ההולך בדרך הטוב והישר, ועושה לפנים משורת הדין מחזיר את האבדה בכל מקום, ואף על פי שאינה לפי כבודו.

יט. כוהן שראה האבדה בבית הקברות אינו מטמא להחזירה, שבעת שמקים מצות עשה שלהשב אבדה, מבטל עשה של "קדשים יהיו" (ויקרא כא, ו), ועובר על לא תעשה של "לא יטמא, בעל בעמיו" (ויקרא כא, ד); ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה.

כ. ראה את האבדה, ואמר לו אביו אל תחזירנה יחזיר, ולא יקבל ממנו: שאם קבל מאביו, נמצא בעת שמקים מצות עשה של "כבד את-אביו" (שמות כ, יא; דברים ה, טו), בטל עשה של "השב תשיבם" (דברים כב, א), ועבר על "לא תוכל, להתעלים" (דברים כב, ג).

כא. הרואה מים שוטפין ובאין להשחית בנין חברו, או להשחית שדהו חייב לגדר בפניהם ולמנעם: שנאמר "לכל-אבדת אחיך" (דברים כב, ג), לרבות אבדת קרקעו.